

HEGEDŰS IMRE JÁNOS

Az állam és gyermekei

Még az átkosban határozta el a megyei pártbizottság, hogy a város peremén komorló épületben árva gyermekeket helyeznek el.

A Monarchia idején épült a Gyehenna – így nevezték hagyományosan a háromemeletes épületet a környék lakói –, huszárok laktak benne annak idején, sokáig üresen állt, használták gabonaraktárnak, a második világháború idején a dicsőséges Vörös Hadsereg szállása lett, akik eltűzték a nagy, kongó termek pádimentumát, az irodák parkettáját, néhol az ablakkereteket is, és a földszinten lovakat tartottak.

Komoly tatarozás, javítás után lehetett csak idehozni az első gyermektranszportot. Az elején ötven-hatvan személlyel indul be itt az élet, aztán mind többen és többen érkeztek, országos központ lett a Gyehenna.

Kóboroltak az állami gondozottak a széles folyosókon, kinyitották a padlástfeljáró vasajtóját, trappoltak a cserepek alatti poros, homályos térben, de nevéreket riasztottak föl, galambtojásokat raboltak, a kalandregények hőseinek érezték magukat. Érdekes és izgalmas volt kezdetben, de hamar ráuntak. Különösen télen utálták meg a Gyehennát, kiderült, a vastag falak és a rossz szigetelés miatt nem lehet kifűteni. Igaz, tűzifát is keveset kaptak, hiába reklámolt az igazgatóság, dideregni kellett. Dideregtek az osztályban, a folyosókon, az ebédlőben, ezért januárra és februárra különleges órarendet alakított ki a tanári kar. Csak napi négy órát tanítottak, s ebéd után a hálóban befeküdhetett mindenki a sűrű pokrócok alá, a délutánt és az éjszakát ott töltötték. Miután átmelegedett az ágy, tűrhető volt a sorsuk.

Mire használták ki a végelethetetlen tetsző órákat?

Beszélgettek, mókáztak, bolondoztak. És sorra, rendre mindenki elmondta az életét.

Mivel különböző vidékekről, más és más településekről toborozták össze őket, nagyon tarka, színes volt a képzeletviláguk, a nyelvhasználatuk, a szemléletük. A proletárnegyedekben születettek a gyár, az üzem s főleg az utca történeteit hozták, a falusiak népmeséket hallottak kicsi korukban, a cigánytelepek purdúi a putrikban megtörtént pikáns, erotikus, sikamlós, trágár, sőt obszcén eseteket adtak elő.

Nagy cinkos a sötétség!

Napvilágon meg sem szólaltak volna, de itt, a hálóban, a pokrócok alatt, amikor szobáikba visszahúzódtak a nevelők, mindenkinek megeredt a nyelve. Karattyoltak összevissza, de nem sülltyedt anarchiába a beszélgetésük, a tanári kar által kinevezett szobafőnökök rendet tartottak. Idősebb komoly fiúk, komoly lányok voltak ezek a szobafőnökök, s azok név szerint szólítottak meg mindenkit. Most te beszélsz, Babgulyás, most te következel, Kajlafü-lű. Mindenkinek volt gúnyneve, ilyenkor, este, éjszaka csak azt használták. Ezek a nevek lehetnek humorosak, kedvesek, lehetnek sértők, gorombák is, de apelláta nem volt, hordozta, viselte mindenki, mint szarvas vagy őz az agancsát, a gúnynevét.

Persze, megszakadt néha a gát, különösen, ha valaki talányos, mókás történetet adott elő, olyankor közbekiabáltak, hát ez nálunk is megesett, ez történt Etus nénémel is, pont ekkora kurva volt ő is, és így tovább.

Nappal minden gyerek a korosztályának megfelelő helyen, az osztályában volt, de éjszakára, helyszűke miatt, összevegyítették a kicsiket a nagyokkal, egy szobába került az öt-hat éves a tizenhét-tizennyolc évessel. Nem basáskodtak a kicsik fölött, inkább gyámolították őket, kellett a támogatás, a gondoskodás, mert az újonnan jöttek közül sok volt a sírós, itatták órák hosszat az egereket, ahogy ott mondták, nehezen szokták az intézeti életet. Nem könnyű, ha az édesanyját felváltja az állam.

Különösen egy Kaka nevű, ötéves, sovány, vézna fiú bögött szinte éjjel-nappal, sokszor földhöz verte magát, sikoltozott, álmából is gyakran felriadt. Azért kapta a Kaka nevet, mert az első nap, amikor behozták, nem akart ráülni az angolvécére, nálunk a tanyán nem kakáltak benn a házban, ordította, mi kimentünk a pajta melletti klozetra. Alig tudta két nevelő ráültetni a kagylóra, s várták, amíg elvégezte a dolgát.

Szóval, ez a Kaka mesélte el-elcsukló hangon, amikor már beletörődött a sorsába, hogy ő a tanyájukon, úgy estefelé kiment a kertjükbe, s látja, hogy az öreg vackorfán lóg az anyja. Kék volt az arca, s a nyelvét kiöltötte. Ő elájult, rokonok érkeztek, azok szedték fel a földről, s vitték be a házba. Az anyját is ők vágták le, s rendezték meg a temetését. Az apjáról csak annyit tudott, hogy börtönben van, azzal gyanúsították meg, hogy ő vetette a hurkot a felesége nyakába, ő húzta fel a vackorfára. Aztán neki valamilyen bizottság előtt kellett megjelenni, oda a keresztanyja és a keresztapja vitte el, ott mondták, hogy ő ezentúl állami gondozott lesz, erre nagyon kíváncsi, mert fogalma sincs, ki vagy mi lehet az az állam.

Így sorjázta a történetek, gyakran meglódult a fantáziájuk, s nem volt igaz, amit előadtak, inkább azt mondták el, amit szerettek volna megélni. Különösen a putrikból jött csemeték lépték át a határt, s komáztak ördöggel, manókkal, néha még az Úristennel is.

– Az hogy volt, Lófiing, amikor te álmodban felmentél Szent Péterhez a mennyországba gombát árulni? – kérdezte a szobafőnök az egyik ragyogó szemű, élénk, okos cigány gyermeket.

Nem jártult hozzá semmivel a névadásához, ártatlan volt, arról beszélt nemegyszer, hogy ők, amíg apjuk, anyjuk élt, gyakran mentek ki a legelőre lófiinggombát szedni, sokszor az volt a vacsorájuk.

– Elmondom én az álmodomat, hogyne mondanám el, már csak azért is elmondom, mert néha azt hiszem, a valóságban is megtörtént.

Szóval éltünk, ahogy éltünk a putriban, éjszaka sorra, egymás mellett fekvüdtünk a földön, sokan voltunk, hallgattuk egymás hasának a korogását, rugdalóztunk, lerángattuk egymásról a pokrócot, minden volt ott, csak nyugodt alvás nem. Úgy hajnal felé, már pirkadt az ég horizontja, s akkor elaludtam. Hát mit látok álmodban? Azt, hogy kint vagyok a legelőn, szedem a kosárba a lófiinggombát, s egyszer csak nőni kezdtek azok. Nőttek, nőttek, s hirtelen emelkedni kezdtek, mint a lufik. Én megragadtam a kosár fülét, s szálltam föl-felé. Megnyílt az ég kapuja, de éppen csak beléptem, már állított is meg Szent Péter. Keresztbe fordította a hatalmas pásztorbotját, s azt kiáltotta:

– Állj!

Hát megálltam én, hogyne álltam volna meg ilyen nagyúr előtt, de a kisördög megmoccant bennem, s azt kérdeztem:

– Nem venne kigyelmed egy kis lófinggombát? Eladó.

Hát nem mondhatnám, hogy erre az ajánlatra felderült volna a fönséges úr ábrázatja, vállára helyezte a pásztorbotot, s azt mondta:

– Gyere utánam.

Mentünk, mentünk, én vakultam meg a nagy fényességtől, angyalok kara maradozott el jobbról és balról, fertályokra osztva álltak, ültek, feküdtek a gyöngyház színű felhőkön a lelkek, szemben, de tőlünk távol, egy hatalmas trónuson ült az Isten. Előtte megálltunk.

– No, te gombás lélek, eridj a te néped közé, itt a cigányfertály – mutatott Péter az Úristen bal oldalára.

S valóban mindenki sötétebb színű volt ott, mint máshol, s én nagy örömmel vegyültem bé közéjük. De nem telt el sok idő, hogy lássam, itt mindenki vagy hallgat, vagy imát mormol, s áhítattal nézi az Urat. Az én lófinggombám sem kellett senkinek, pedig mondtam, olcsón adom. Meg sem rebbent a szempillájuk, s én bizony meguntam ezt a nagy áhítatot, s elkezdtem cigánykerekeket vetni. Erre megjelent egy fényes úr, valamilyen sisak volt a fején, s rendre intett. Üljek le szépen a fenekemre, a mennyországban vagyunk, ne zavarjam az Úristent, mert neki igazgatni kell a nagyvilágot.

Hát erre fel én úgy otthagytam őket, mint Szent Pál az oláhokat. Jelentkeztem Szent Péternél, s azt mondtam, engedjen ki a kapun, nem nekem találták ki a mennyországot, dög unalmas, akkor inkább a putri.

Vakarta a fejét a szent őr, itt még soha senki ki nem lépett, mindenki csak bejött. Maradjak ebben a szent helyben, ő elmegy, s megkérdezi az Úristent, tehet vagy nem tehet kivételt, mert az a lófinggombás cigánypurdé vissza akar menni a földre.

Hát a csoda majd megölt, amikor visszatért Péter, s hümmögve azt dörögte az orra alatt:

– Mehetsz a marasztástól! Azt mondta az Úr, ha igazi cigány vagy, engedjelek ki, mert a cigányok szabadságra születtek, őket nem lehet megrekeszteni még a mennyországban sem.

Kinyúlt Szent Péter a pásztorbotjával, annak a kampójával közelebb húzott egy felhőt, s hangosan kiáltotta:

– Ugorj, rajkó!

Ugrottam én, persze, hogy ugrottam, de nem jól céloztam, nem a fényes felhő közepét, hanem a szélét trafáltam el. Az megbillent, felborult, s én lezuhantam. Éppen akkor bökött oldalba a bátyám a csontos, hegyes könyökével, s én fölébredtem. Már megvirradt, s csodálkozva néztem szét, kerestem a kosaramat a lófinggombákkal, de az nem volt sehol.

– Hát ilyen volt az én álmom, szép volt, igaz sem volt, cseppet sem haragszom, amiért elneveztetek Lófingnak. A világ legjobb gombája, ha nem tudnátok, kár, hogy egyet sem tudtam eladni azokból a mennyországban.

Derült mindenki a nagy hodályban, kirepült az álom a szemekből, helyébe költözött a ragyogás, kacagtak szívből, még a sírós kicsik is elfelejtették a bánatukat.

S akkor a szobafőnök az Ezredest szólította:

– Hát te, Ezredes? Te is próbáltál szerencsét Szent Péternél? Mesélj magadról, látod, senki sem akar aludni. Tudtommal nem volt sima az életed ott kint, a város peremén.

– Simának igazán nem mondható – mondta a busafejű Ezredes. – S álmodni sem álmodtam olyan cifrákat, mint Lófing.

Mivel is kezdjem?

Éltünk mi az elején, éltünk, mint a többi proletárcsalád, csak akkor változott meg minden, amikor apus munkanélküli lett, s elkezdett inni. S ha ivott, ok nélkül ütött, vert, még a mama is kapott csattanó pofonokat, rúgásokat, ha védeni próbált minket, gyermekeket.

Hárman voltunk, illetve vagyunk testvérek, amint azt tudjátok, a két húgom túlfelől van a Gyehenna bal szárnyában, a lányinternátusban.

Lófing álmában a mennyországba szállt fel, mi a pokolba süllyedtünk le, amikor a mama is elkezdett bánatában inni.

Ők ketten, mármint apus és a mama, ittak, mi, gyermekek éhezünk. Én voltam a legnagyobb gyermek, csinálni kellett valamit. Amikor már falat kenyér sem volt a háznál, elkezdtem lopni. Először a piacon csórtam el hol egy-két burgonyát, hol két-három tojást, répát, egyszer még egy sonkát is. Egy dologban bíztam: senki a negyedben olyan gyorsan nem tud futni, mint én. Megfogtam az árut, nézegettem, forgattam a kezemben, kértem valami mást, azzal eltereltem a paraszt figyelmét, s kámforra változtam. Sokszor kiabáltak utánam, fogják meg, tolvaj, de én már a városnegyed valamelyik sikátorában siettem haza nagy diadallal.

Szokásommá vált a lopás. Már élni sem tudtam volna, ha valamit nem lophatok.

A boltokban, ugye, önkiszolgálás van, apus nadrágját, bő kabátját húztam magamra, s a zsebekbe, a bélésekbe gyúrtam be, ami csak belefért: csokoládét, zsemlét, Túró Rudit, kiflit. Egyszer-kétszer sikerült, de a kamerák, amikről én nem tudtam, lebuhtattak, hiába próbáltam menekülni, a bikaerős vagyonőr lefogott, berángatott a raktárba, amíg meg nem érkezett a rendőrség.

Nem mondhatom, hogy rosszul bántak velem. Bevittek az őrszobába, s ott egy rangos muksó kifaggatott. Elmondtam neki, mi a helyzet nálunk, miért adtam lopásra a fejem.

Jegyzőkönyvet írt, az éjszakát még az őrszobában töltöttem, nem sokat aludtam a priccsen, s akkor hazaengedtek.

Beláttam, egyedül nem sokra megyek. Ezekkel a kicsi lopásokkal nem tud megélni a család, ezért bandába vegyültem. Tudtam róluk, hogyne tudtam volna, nem is egy, hanem három vagy négy banda működött a lakótelepen, házakba, főleg idős emberek otthonába törtek be, s nem zsemlét vagy kiflit, hanem pénzt loptak.

Engem a szomszéd panelben lakó ipse szervezett be, akit mindenki csak Gyökérnek nevezett.

Öten voltunk a bandában, s kétszer jártunk sikerrel.

Az első dobásunk sovány sikerrel járt, reves vénasszony ajtaját emeltük ki feszítővassal a sarkából, a szipirtyó száját bekötöttük, hogy ne tudjon kiabálni, s a fiókjait kirámoltuk.

A második menet már kövér liba volt. Az idős házaspárról tudtuk, hogy jó-módban élnek, az öreg katonatiszt volt, a vénasszony főkönyvelő egy üzemben.

Az ajtót vastag pántokkal szerelték föl, ott reménytelen volt a betörés, de Gyökér valahonnan, biztos, azt is lopásból, üvegvágót szerzett, valamilyen szívvókorongot az ablaküvegre tapasztott, hogy ne essen le, s az üvegvágót négy-szögalakban a széleken végighúzta.

Így jutottunk be a hálószobába. Mind az öten rávetettük magunkat a házaspárra, szájukat betömtük, kezüket, lábukat összekötöttük, s megkezdtük a rablást. Kicsi, vékony fényugarú zseblámpákkal világítottunk be minden sa-

rokba, a fiókokban is volt pénz, de megtaláltuk a két vén pénztárcáját, s én még a ruhásszekrényben is kajtattam. Ott lógott a tisztí egyenruha, az persze nem kellett nekem, de a rendjeleket leszedtem a kabátról, biztos voltam, hogy el tudom adni azokat a bolhapiacon. Az osztzkodásnál kikötöttem, hogy ez az én részem, ezek miatt a rendjelek miatt neveztek el engem Ezredesnek.

A harmadik betörésünk volt a nagy bukás. Most is gondosan kiválasztotta a banda az áldozatot, egy vén, mogorva, egyedül élő öreget, de amikor behatoltunk a lakásba, beindult a riasztó. Nem volt időnk elmenekülni, úgy csaptak ránk a rendőrök, mint a dögkeselyűk az áldozatra.

Három hétig tartottak őrizetben, addig semmit sem tudtam a családomról, s akkor átadtak a gyámhatóságnak.

A törvényszékre már a két lánytestvéremet is hozták, ahol végzés született. A két alkoholista szülő képtelen a gyermekek gondozására, állami fennhatóság alá helyezük őket. Ez állt a végzésben.

A többi tudjátok. Idehoztak a Gyehennába, nem is csak minket, hármunkat, hanem legalább még négyet egy furgonban. Állami gondozottak lettünk, akár csak ti. De idő kell ahhoz, hogy kiismerjük az állam bácsi vagy az állam néni minden fifikáját.

Éjfélre járt az idő, a szobafőnök azt javasolta, hagyjunk holnapra is a történetekből.

S úgy is lett. Elcsendesedett a háló, aki tudott, elaludt, aki nem, az virrasztott, a szerencsések szépet álmodtak.

De a történetek folynak tovább a Gyehennában s az állami gondozottak többi otthonaiban az idők végezetéig.